

MUZEUL AGRICULTURII

FIERUL DE CĂLCAT PE ABURII VREMII

FEBRUARIE 2013

CONSILIUL JUDEȚEAN IALOMIȚA

Ce poate fi un veşmânt alb? Cu siguranţă un spaţiu care are o adâncime, o profunzime, poate fi un abis care înfăşoară şi desfăşoară figuri umane în decursul timpului, care apar şi dispar în spaţiile istoriei umanităţii, purtată de un material textil netezit în progresul tehnologic al timpului, de diferite instrumente şi maşini care au evoluat până în zilele noastre concretizate în cunoscutul şi indispensabilul fier de călcat. Cred că această evoluţie care s-a petrecut în timp este impregnată în conştiinţa fiecăruia dintre noi, în funcţie de anumite repere culturale şi tehnologice, dar şi în conştiinţa colectivă, fără a se putea identifica în timp momentul prezenţei fizice, materiale a obiectului ca atare, cu toată strădania arheologilor.

Primele descoperiri ale acestora se referă la unele unelte de presat şi de netezit în formă de ciupercă, confecţionate din diverse materiale, ajungându-se la mecanisme (în Roma Antică), ca presa cu şurub, sistem folosit şi în diferite procese artistice. Într-un fel, aceste tehnici au evoluat concomitent cu fabricarea textilelor şi cu confecţionarea veşmintelor, a învelitorilor pentru mese, paturi, scaune etc.

Muzeograful Fănica Gherghe marchează printr-o abordare originală, o perioadă din evoluţia fierului de călcat (sec.XIX-XX), unealtă necesară în procesul tehnologic de finisare a textilelor, susţinută de imagini şi obiecte achiziţionate de-a lungul timpului de Muzeul Agriculturii. Spectacularul unor ani îndelungaţi de muncă umilă a generaţii şi generaţii de meşteşugari, deţinători încă de la acea vreme ai unui ansamblu de reguli, de procese tehnologice, fidel însuşite şi dezvoltate se regăsesc în construcţia ingenioasă a fierului folosit la călcat, care a evoluat de la unealtă, la maşină.

Întotdeauna, încă de la începuturile umanităţii, meşteşugurile au mers mână în mână cu arta, alături de o condiţie firească, aceea a utilităţii unui obiect. La început obiectul a fost identificat în mediul înconjurător, ulterior înfrumuseţat prin ornamentarea sa, ca apoi să fie confecţionat în funcţie de propriile necesităţi şi de cele colective. Cu cât omul a înaintat pe treptele evoluţiei, a simţit nevoia ca obiectele pe care le utiliza să capete un aspect cât mai plăcut, făcând în acest sens intervenţii artistice asupra lor, ca răspuns la o cerinţă ce stă, poate, înscrisă în codul genetic al umanităţii. Putem remarca în această expoziţie cum fierul de călcat a evoluat, de la forme simple, rigide, la forme rafinate, menite să uşureze munca de zi cu zi a celor care îl utilizau. A fost o descoperire revoluţionară, similară cu descoperirea roţii de tors, a războiului de ţesut, a maşinii de cusut.

Expoziţia „Fierul de călcat pe aburii vremii" prezintă o istorie complexă a dezvoltării umanităţii, cu reperele ei cognitive şi culturale, propune nu numai o cale de acces spre anumite valori, ci o perspectivă necesară pentru a adapta cultura trecutului la condiţiile epocii noastre şi pentru a răspunde provocării pe care ne-o adresează viitorul, pentru a construi mental lumea pe măsura lui.

Manager Muzeul Agriculturii Slobozia,
Prof. dr. Gheorghe PETRE

Create din cele mai vechi timpuri, ca o necesitate a omului de a-şi proteja corpul de condiţiile specifice mediului, textilele au fost şi vor fi esenţiale în viaţa omului. Momentul ca textilele să fie finisate după spălare este probabil foarte aproape de cel al apariţiei acestora.

Nimeni nu poate spune cu exactitate când au început oamenii să calce rufele spălate, dar ştim că, încă din secolul I, chinezii au folosit vase metalice umplute cu cărbuni încinşi peste materialul textil întins de două persoane (vezi fig. 1). În mod tradiţional, pentru netezirea hainelor, coreenii foloseau perechi de bastoane cu care băteau ritmic cârpa pe un suport de piatră, sistem care s-a folosit şi în Japonia (vezi fig. 2). În multe părţi ale lumii, tehnici similare au utilizat instrumente din piatră, lemn, sticlă sau ceramică.

fig. 1

fig. 2

Arheologii spun că au fost descoperite obiecte de călcat, însă ele nu sunt prea multe şi nu sunt foarte siguri cum au fost utilizate aceste obiecte. Descoperirile lor se referă la uneltele de netezire confecţionate din sticlă, de cele mai multe ori cu mânere, de forma unei ciuperci inversate, cu piciorul în sus şi se presupune că acestea ar fi fost folosite la călcat (vezi fig. 3). De asemenea, ei mai vorbesc şi de scândurile cu mâner care presau materialele după ce în prealabil acestea erau rulate pe un sul (vezi fig. 4 şi 5).

fig. 3

fig.4

fig. 5

În Roma antică se foloseau prese cu şurub. În general pentru cei bogaţi, pregătirea feţelor de masă, a lenjeriilor mari de uz casnic pentru o familie numeroasă, se foloseau nu numai prese, ci şi rame care întindeau materialele textile, după care treceau peste ele cu role de presare. Presele erau de regulă piese de mobilier în casă (vezi fig. 6, 7).

fig. 6

fig. 7

Presa-şurub pentru netezirea lenjeriei a fost inventată ca o piesă de mobilier ce servea la netezirea şi păstrarea lenjeriei de uz casnic într-un mod îngrijit şi împăturit. Acest tip de presă a fost folosit prima dată de romani, pentru a da un aspect bun lenjeriei după spălare. Pânza lenjeriei era pliată şi cu ajutorul unui şurub vertical se aplică o presiune pe materialul proaspăt spălat şi uscat. Fiind concepută ca o piesă de mobilier, presa cu şurub vertical avea ornamente sculptate şi era ţinută lângă masă sau într-o cămară sau spălătorie.

În Europa secolului al XVII-lea şi al XVIII-lea presa făcea mai mult decât aplatizarea şi plierea lenjeriei. Ea dădea şi un luciu ţesăturilor, accentua faldurile într-un mod regulat, ceea ce dădea şi un caracter decorativ produselor textile.

Chiar şi în case modeste, fără prese, produsele mari care necesitau călcare şi nu se puteau netezi cu ciupercile de sticlă, se netezeau cu un ansamblu conţinând o placă cu mâner şi un sul. Acest ansamblu era confecţionat din lemn de esenţă tare, frumos decorat. Astfel de plăci au fost păstrate de către colecţionari (vezi fig. 5). Fiarele de călcat metalice au fost copiate după aceste plăci cu mâner.

A fost o încercare de a concepe o presă de călcat în sec. al XVIII-lea, care funcţiona cu cilindri şi role ce puneau în mişcare o cutie grea încărcată cu pietre (vezi fig. 8). În 1823, o astfel de maşină a fost îmbunătăţită de un alt inventator care a patentat maşina într-o poziţie verticală. De asemenea au mai fost concepute maşini cu două role cu sensuri de rotaţie diferite care ajutau la stoarcerea apei din ţesătură şi presarea acesteia (vezi fig. 9).

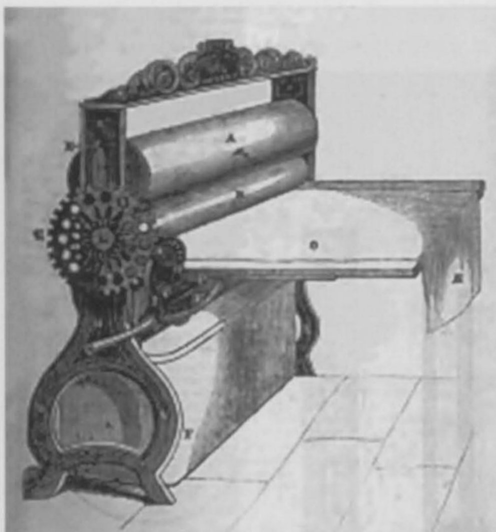

fig. 9

Prese cu şurub au fost descoperite şi pe teritoriul României. Muzeul Agriculturii are în colecţie o astfel de presă (inv. 1804). Este o presă provenită de la un atelier de finisare a postavului din comuna Padina, judeţul Buzău, de la fraţii Nănău, piuari şi boiangii de meserie. Fraţii Nănău din Padina deţineau o piuă pentru bătut postavul produsă de "S. WAGNER, NACY-SZEBEN" (Sibiu, România), care a fost în stare de funcţionare până în anul 1995, când Muzeul Agriculturii a depistat-o şi a achiziţionat-o.

fig. 8

Ea datează din primul sfert al secolului al XX-lea (vezi foto 10). Presa pentru lustru (vezi foto 11), inventariată 1804, era concepută pe principiul teascului cu grindă de presare şi era utilizată doar pentru postavul piuat pentru a-i da acestuia un aspect de netezire şi luciu. Postavul se introducea în presă într-o anumită ordine, folosind scânduri, cartoane, table, fiare de plug încălzite în prealabil bine într-un cuptor. Postavul astfel pliat era presat prin strângerea şurubului şi menţinerea în acestă poziţie timp de 24 de ore.

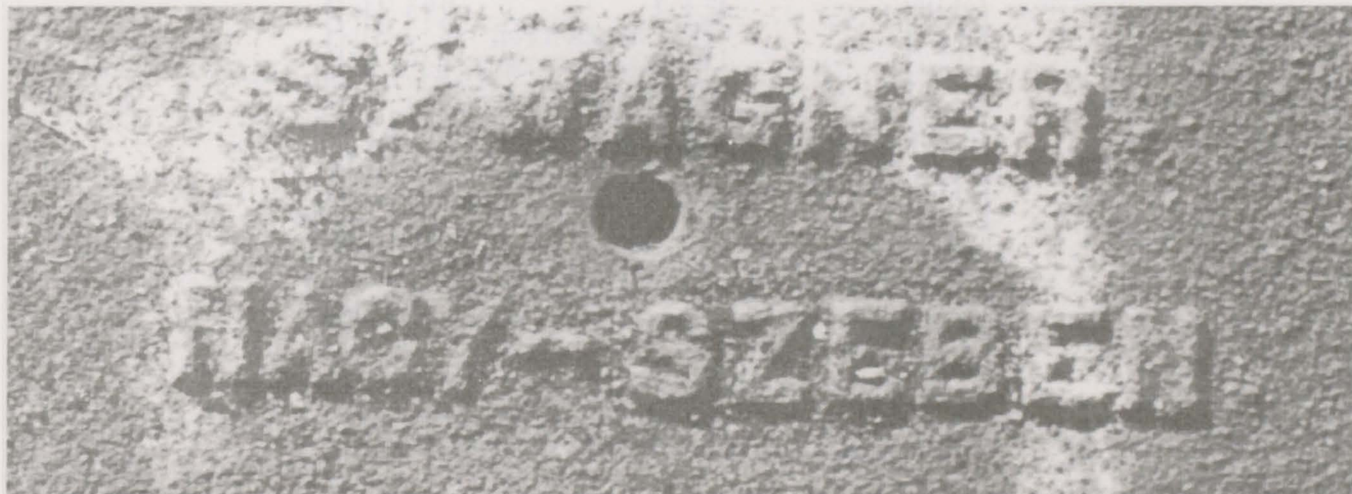
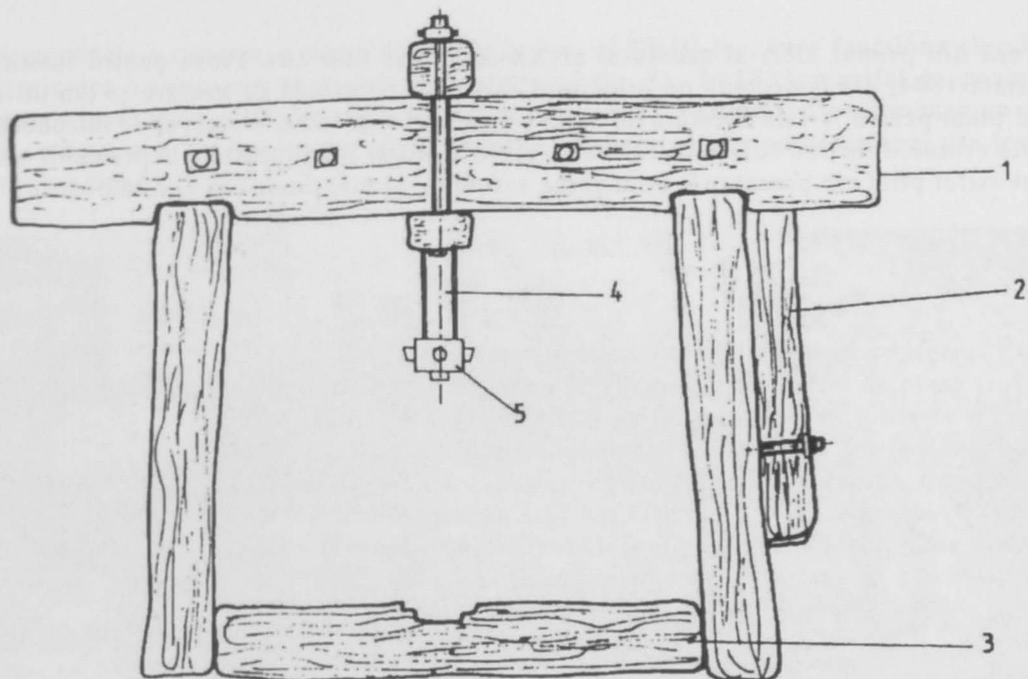
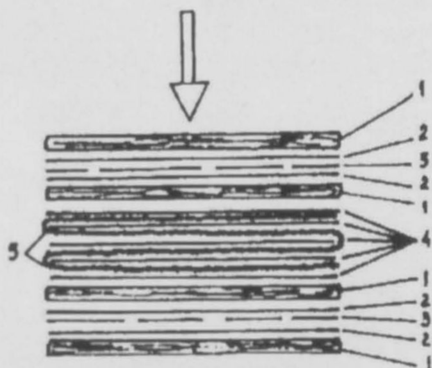

fig. 10 *Piuă pentru bătut postavul, inv. 1803,*
produsă de "S. WAGNER, NACY-SZEBEN" (Sibiu, România)

(a) Presa

1 - grindă orizontală; 2 - stâlpi de sprijin; 3 - grindă de presare; 4 - şurub (de presare); 5 - cap şurub

(b) Ansamblul final de presat

1 - scândură; 2 - tablă, 3 - fiare (de plug); 4 - carton; 5 - material (postav piuat)

fig. 11 *Presa pentru finisat postavul, inv. 1804*

Presarea se realiza la cald, datorită fiarelor de plug încălzite. Acest sistem de presare şi finisare finală a postavului era necesar numai pentru ţesăturile din lână, deoarece fibrele de lână au tendinţa de împâslire şi îngroşare continuă în procesul de spălare. Pentru înlăturarea acestui inconvenient, astăzi în procesul industrial de finisare a ţesăturilor de lână se folosesc tratamente speciale cu substanţe chimice capabile să reducă elasticitatea fibrei sau să netezească marginea solzilor fibrei de lână. (Roxana Vetu, *Unelte, maşini şi instalaţii textile şi de pielărie. Colecţia Muzeului Naţional al Agriculturii / Catalog* - Muzeul Naţional al Agriculturii, Bibliotheca Romaniae Historiae Agriculturae, Seria Patrimoniu, Slobozia, 2003).

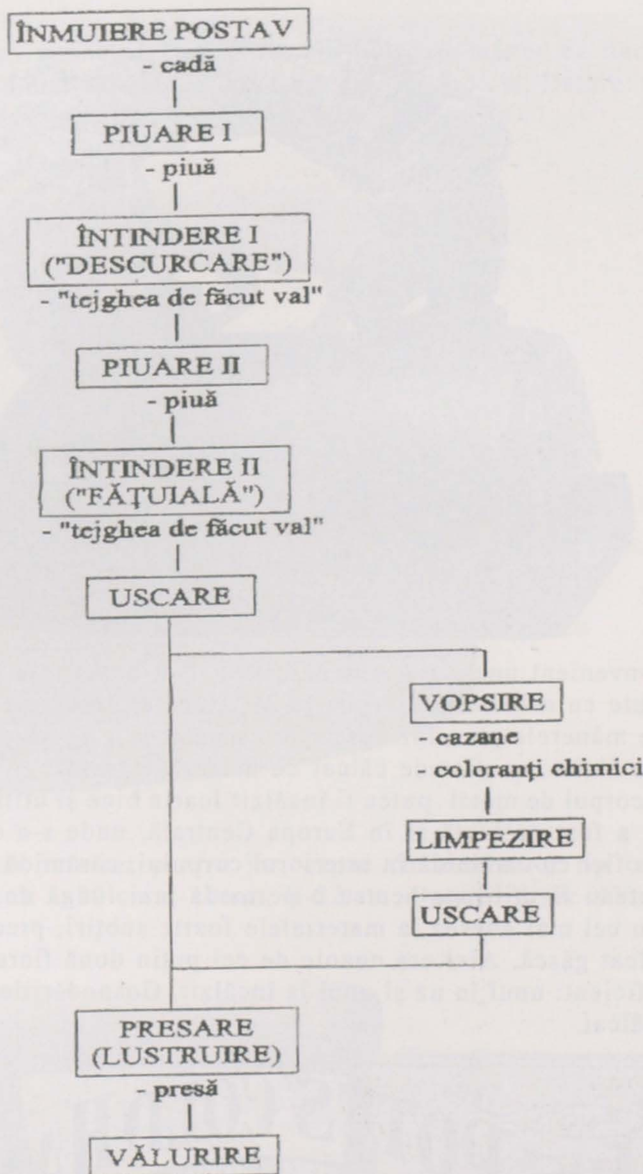

fig. 12 *Schema procesului de finisare tradiţională a postavului în atelierul din com. Padina, jud. Buzău.*

Spre sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea, în Statele Unite ale Americii apar primele spălătorii comerciale care se ocupau cu spălarea, presarea şi netezirea articolelor textile de interior sau de vestimentaţie. Ele foloseau fiare de călcat plate din metal, realizate prin forjare, de către fierari.

Fiarele de călcat din metal erau încălzite pe o sobă. Un astfel de fier avea mânerul metalic, care făcea corp comun cu capacul, iar la utilizare exista dezavantajul că temperatura mânerului era mare şi incomoda utilizatorul. De aceea, vom găsi pe unele fiare din colecţia muzeului mânere înfăşurate cu benzi de cârpe groase (vezi fig. 13).

fig. 13

Pentru acest inconvenient unele fiare de călcat au fost concepute cu mânere de lemn. Mai târziu, unele fiare au fost făcute cu mânere din ceramică şi teracotă. Mânerele metalice făceau corp comun cu capacul, iar la utilizare mânerele erau înfăşurate în cârpe groase ca să poată fi mânuit fierul. În 1870 a fost brevetat, în Statele Unite, un fier de călcat cu mâner detaşabil. Acest mâner era detaşat, pentru a rămâne rece în timp ce corpul de metal putea fi încălzit foarte bine şi utilizat un timp mai îndelungat (vezi fig. 14). Această idee a fost preluată şi în Europa Centrală, unde s-a confecţionat pe scară mai largă. Italienii au conceput un fier cu cărămidă în interiorul corpului, cărămidă ce se încălzea separat la o sursă de căldură. Acestea puteau fi utilizate pentru o perioadă mai lungă de timp, dar cu căldură mai puţin intensă. Ele se foloseau cel mai adesea la materialele foarte subţiri, precum mătasea. În Scoţia, oamenii vorbeau de fiare de călcat gâscă. Aici era nevoie de cel puţin două fiare de călcat care lucrau împreună pentru un sistem mai eficient: unul în uz şi unul la încălzit. Gospodăriile mari, cu slujitori, erau echipate cu mai multe fiare de călcat.

MRS. POTTS' COLD HANDLE
SAD IRON
ADVANTAGES:
DETACHABLE WALNUT HANDLE,
DO NOT BURN THE HAND,
REQUIRE NO HOLDER OR CLOTH,
ARE DOUBLE POINTED,
WILL IRON BOTH WAYS,
THREE IRONS, ONE HANDLE
AND STAND TO A SET,
BEST IN USE AND
CHEAP.
FOR SALE BY
R. W. Truitt & Co.,
16 N. Fourth Street, Philadelphia.

fig. 14

Fier de călcat, inv. 2469

Se compune din: cutia pentru jar, capac cu închizător tip butoiaş, mâner cu decor sculptat (doi ochi), balama, elemente de asamblare; Dimensiuni: L-25 cm, l-9,8 cm, H-19,5 cm; Datare: ½ sec XX; Provenienţa: Bădeni, com. Dănicei, jud. Vîlcea, Păun Ilie;

Fier de călcat, inv. 2519

Se compune din: cutia cu grătar interior pentru jar, capac cu închizător tip butoiaş, mâner, balama, elemente de asamblare; Dimensiuni: L-20 cm, l-10 cm, H-22 cm; Datare: ½ sec XX; Provenienţa: Slobozia, jud. Ialomiţa, Burlacu Felicia;

Fier de călcat, inv. 2687

Se compune din: cutia pentru jar, capac cu închizător tip butoiaş, mâner, balama, elemente de asamblare; Dimensiuni: L-20 cm, l-11 cm, H-20 cm; Datare: ½ sec XX; Provenienţa: Bucureşti, Consignaţia Al Amira S.R.L.;

Fier de călcat miniatural, inv. 4192

Se compune din: cutia pentru jar, capac cu închizător sferic, mâner, balama, elemente de asamblare; Dimensiuni: L-9 cm, l-4,5 cm, H-9,5 cm; Datare: ½ sec XX; Provenienţa: Băicoi, jud. Prahova, Coman Ion;

Fier de călcat miniatural, inv. 4196

Se compune din: cutia pentru jar care prezintă la interior un grătar, capac cu închizător sferic, mâner, balama, elemente de asamblare. Pe interiorul capacului are inscripţionată cifra „1"; Dimensiuni: L-13,5 cm, l-6 cm, H-15,5 cm; Datare: ½ sec XX; Provenienţa: Băicoi, jud. Prahova, Coman Ion;

Fier de călcat miniatural, inv. 4197

Se compune din: cutia pentru jar care prezintă la interior un grătar, capac cu închizător de forma unui sector sferic, mâner, balama, elemente de asamblare; Dimensiuni: L-13,8 cm, l-6,2 cm, H-15 cm; Datare: ½ sec XX; Provenienţa: Băicoi, jud. Prahova, Coman Ion;

Fier de călcat miniatural, inv. 4198

Se compune din: cutia pentru jar, capac cu închizător tip butoiaş (sector sferic), mâner, balama, elemente de asamblare; Dimensiuni: L-13,4 cm, l-6,1 cm, H-15,5 cm; Datare: ½ sec XX; Provenienţa: Băicoi, jud. Prahova, Coman Ion;

Fier de călcat, inv. F 120

Se compune din: cutia pentru jar, capac cu închizător tip butoiaş, mâner, balama, elemente de asamblare; Dimensiuni: L=21 cm, l=10,5 cm, H=24 cm; Datare: ½ sec XX; Provenienţa: Fundata, com Perieţi, jud. Ialomiţa, Piţu Ileana;

Fier de călcat, inv. F 121

Se compune din: cutia pentru jar, capac cu închizător tip butoiaş, mâner, balama, elemente de asamblare; Dimensiuni: L=23 cm, l=10,5 cm, H=23,5 cm; Datare: ½ sec XX; Provenienţa: Fundata, com Perieţi, jud. Ialomiţa, Sofronie Victor;

Fier de călcat, inv. 743

Compus din: cutia pentru jar, capac cu închizător în formă de cocoş, balama, mâner, elemente de asamblare; Dimensiuni: L-19 cm, l-9 cm, H-20 cm; Datare: ½ sec XX; Provenienţa: Cocora, jud. Ialomiţa, Nicolae Stan;

Fier de călcat, inv. 1362
Compus din: cutia pentru jar, capac cu închizător în formă de cocoş, balama, mâner, elemente de asamblare; Dimensiuni: L-20 cm, l-9 cm, H-21 cm; Datare: ½ sec XX; Provenienţa: Slobozia, jud. Ialomiţa, Firma "Kendrona" (G. Papacu);

Fier de călcat, inv. 1364
Se compune din: cutia pentru jar, capac cu închizător în formă de cocoş, mâner, balama, elemente de asamblare; Dimensiuni: L-24 cm, l-10,5 cm, H-23 cm; Datare: ½ sec XX; Provenienţa: Slobozia, jud. Ialomiţa, Firma "Kendrona" (G. Papacu);

Fier de călcat, inv. 2681
Se compune din: cutia pentru jar, capac cu închizător în formă de cocoş, mâner, balama, elemente de asamblare; Dimensiuni: L-20 cm, l-10 cm, H-20 cm; Datare: ½ sec XX; Provenienţa: Slobozia, jud. Ialomiţa, Stoenescu Florian;

Fier de călcat, inv. 4455
Compus din: cutia pentru jar prevăzută cu grătar, capac cu închizător în formă de cocoş, balama, mâner, elemente de asamblare; Pe interiorul capacului este înscris nr. „3”. Pe suportul mânerului este înscrisă litera „S”, pe ambele părţi; Dimensiuni: L- 22 cm, l-12 cm, H-23 cm; Datare: ½ sec XX; Provenienţa: Băicoi, jud. Prahova, Coman Ion;

Fier de călcat, inv. 2272

Se compune din: cutia pentru jar, capac cu închizător tip manetă, mâner, balama, elemente de asamblare. Pe suportul mânerului este înscrisă litera „G", pe ambele părţi; Dimensiuni: L-22,5 cm, l-10 cm, H-23 cm; Datare: ½ sec XX; Provenienţa: Ghimpaţi, com. Ciulniţa, jud. Ialomiţa, Vişan Gruia;

Fier de călcat, inv. 2349

Se compune din: cutia pentru jar, capac cu închizător tip manetă, mâner, balama, elemente de asamblare; Dimensiuni: L-23 cm, l-10,5 cm, H-21 cm; Datare: ½ sec XX; Provenienţa: Cosâmbeşti, jud. Ialomiţa, Stan Vasilică;

Fier de călcat, inv. 4454
Se compune din: cutia pentru jar, capac cu închizător tip manetă, mâner, balama, elemente de asamblare; Dimensiuni: L-22 cm, l-11,5 cm, H-23,5 cm; Datare: ½ sec XX; Proveniența: Băicoi, jud. Prahova, Coman Ion;

Fier de călcat, inv. 4456
Se compune din: cutia pentru jar, capac cu închizător tip manetă, mâner, balama, elemente de asamblare; Pe interiorul capacului înscris din turnare nr. „4"; Dimensiuni: L-23 cm, l-10,5 cm, H-23,5 cm; Datare: ½ sec XX; Proveniența: Băicoi, jud. Prahova, Coman Ion;

Fier de călcat, inv. 744

Compus din: cutia pentru jar, capac cu închizător în formă de cap de leu, balama, mâner, elemente de asamblare; Dimensiuni: L-18,5 cm, l-9 cm, H-21 cm; Datare: ½ sec XX; Proveniența: Hagieni, jud.Ialomița, Mușat Ștefania;

Fier de călcat, inv. 4199

Se compune din: cutia pentru jar cu grătar în interior, capac cu închizător cap de leu, mâner, balama, elemente de asamblare; nr. 4; Dimensiuni: L-22 cm, l-10,3 cm, H-23 cm; Datare: ½ sec XX; Proveniența: Băicoi, jud. Prahova, Coman Ion;

Fier de călcat, inv. 4202

Se compune din: cutia pentru jar, capac cu închizător, mâner, elemente de asamblare; nr. 6; Dimensiuni: L-20 cm, l-11,5 cm, H-18,5 cm; Datare: ½ sec XX; Proveniența: Băicoi, jud. Prahova, Coman Ion;

Fier de călcat, inv. 2951

Se compune din: cutia pentru jar, capac cu închizător, mâner, balama, talpă de sprijin pentru poziția pe verticală, elemente de asamblare; Dimensiuni: L-22 cm, l-9,5 cm, H-21 cm; Datare: sec XX; Proveniența: Băicoi, jud. Prahova, Doru Gheorghe Fărcuş;

Fier de călcat, inv. 4201

Se compune din: cutia pentru jar, capac cu închizător, mâner, elemente de asamblare. Prezintă înscris:" Bihari..."; Dimensiuni: L-21 cm, l-10 cm, H-20,5 cm; Datare: ½ sec XX; Proveniența: Băicoi, jud. Prahova, Coman Ion;

Fier de călcat, inv. 2249

Se compune din: corp, capac, mâner, elemente de asamblare. Pe capac este înscris prin ștanțare nr."8/9"; Dimensiuni: L-19 cm, l-11 cm, H-17 cm; Datare: ½ sec XX; Proveniența: Cosâmbești, jud. Ialomița, Stan Vasilică;

Fier de călcat, inv. 4200

Se compune din: corp cu greutate în interior, capac, mâner, elemente de asamblare. Pe capac înscris ştanţat nr. „12"; Dimensiuni: L-22 cm, l-12,5 cm, H-18 cm; Datare: ½ sec XX; Provenienţa: Băicoi, jud. Prahova, Coman Ion;

Fier de călcat, inv. 4188

Se compune din: corp ce conţine în interior o bucată de fontă, capac, mâner, elemente de asamblare. Pe capac este înscris prin ştanşare nr."8"; Dimensiuni: L=18cm, l=9,5cm, H=15cm; Datare: ½ sec XX; Provenienţa: Băicoi, jud. Prahova, Coman Ion;

Fier de călcat, inv. 4595
Se compune din: corp cu greutate în interior, capac, mâner, elemente de asamblare. Pe capac înscris ştanţat nr. „4"; Dimensiuni: L-15 cm, l-8 cm, H-13,5 cm; Datare: ½ sec XX; Provenienţa: Băicoi, jud. Prahova, Coman Ion;

Fier de călcat miniatural, inv. 4193
Se compune din: corp cu greutate la interior inscripţionată „987", mâner, elemente de asamblare; Lipsă capac; Dimensiuni: L-10,5 cm, l-4,5 cm, H-11,3 cm; Datare: ½ sec XX; Provenienţa: Băicoi, jud. Prahova, Coman Ion;

Fier de călcat, inv. 1272

Compus din: corp, suport de prindere, mâner, sistem de blocare a mânerului; Dimensiuni: L-23,5 cm, l-7 cm, H-23 cm; Datare: sec. XX; Proveniența: Mohu, jud. Sibiu, Balteş Nicolae

Fier de călcat, inv. 3013

Se compune din: corp-talpă, mâner. Pe partea posterioară a tălpii se distinge litera: "W" înscrisă într-un cerc; Dimensiuni: L-15,3 cm, l-9 cm, H-10,6 cm; Datare: sfârşitul sec. al XIX-lea; Proveniența: Bucureşti, Preda Aurel;

Fier de călcat, inv. 4353
Se compune din: corp, mâner, elemente de asamblare. Înscris:"KARLSRUHEBADEN"; Dimensiuni: L-20 cm, l-10 cm, H-10 cm; Datare: ½ sec XX; Provenienţa: Braşov, jud. Braşov, Spatariu Marian;

Fier de călcat miniatural, inv. 3012
Se compune din: corp, mâner, elemente de asamblare; Dimensiuni: L-13,7 cm, l-6,5 cm, H-10,5 cm; Datare: ½ sec XX; Provenienţa: Bucureşti, Preda Aurel;

Fier de călcat cu mâner detaşabil, inv. 3014
Se compune din: corp şi mâner detaşabil; Dimensiuni: L-15 cm, l-8,6 cm, H-12 cm; Datare: ½ sec. XX; Provenienţa: Bucureşti, Preda Aurel;

Fier de călcat cu mâner detaşabil, inv. 4297
Se compune din: corp, mâner detaşabil, elemente de asamblare; Dimensiuni: L-17 cm, l-9 cm, H-13 cm; Datare: ½ sec. XX; Provenienţa: Băicoi, jud. Prahova, Coman Ion;

Fier de călcat cu rezervor de alcool, inv. 4189

Se compune din: corp, rezervor de alcool şi tubulatură în interiorul corpului, buton de reglare a arderii, mâner, elemente de asamblare; Dimensiuni: L-26 cm, l-7,5 cm, H-31 cm; Datare: ½ sec XX; Provenienţa: Băicoi, jud. Prahova, Coman Ion;

Fier de călcat cu rezervor de alcool, inv. 4191

Se compune din: corp, rezervor de alcool şi tubulatură în interiorul corpului, buton de reglare a arderii, mâner, elemente de asamblare. Siglă ştanţată „CK"; Dimensiuni: L-17,5 cm, l-6 cm, H-14,5 cm; Datare: ½ sec XX; Provenienţa: Băicoi, jud. Prahova, Coman Ion;

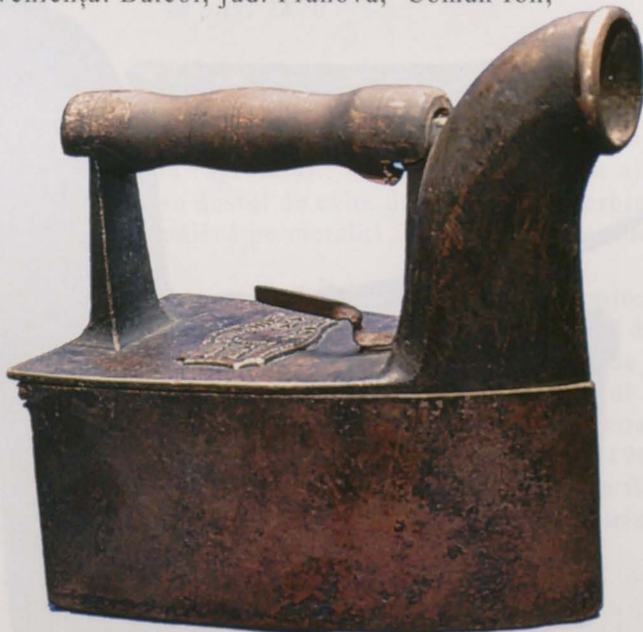
Fier de călcat, inv. 1269

Se compune din: cutia pentru jar, capac, închizător, gură de aerisire superioară respectiv inferioară, balama; Dimensiuni: L-22 cm, l-11,5cm, H-23cm; Datare: sf. sec. XIX; Provenienţa: Mohu, jud. Sibiu, Galasiu Nicolae;

Fier de călcat, inv. 4457

Se compune din: corp, capac cu gură de evacuare a gazelor arse tip horn articulat cu o balama, mâner din lemn cu elemente metalice de prindere şi închizător tip manetă. Pe spatele corpului fierul prezintă un orificiu decupat cu trei găuri de jur-împrejur. Producător: Viena, Austria; Dimensiuni: L-22cm, l-11,5cm, H- 22,5cm; Datare: 1860; Provenienţa: Băicoi, jud. Prahova, Coman Ion;

Fier de călcat, inv. 4449

Se compune din: corp, capac cu mâner şi gură de evacuare a gazelor arse tip horn, balama, elemente de prindere. Închizătorul capacului este tip manetă. Capacul are de jur-împrejur ornamente geometrice din turnare. În interiorul corpului este fixat un element metalic cu cinci orificii. La spatele corpului prezintă un orificiu semioval care se obtura cu un închizător ce purta din turnare litera „H"; Dimensiuni: L-26cm, l-12,5cm, H-22cm; Datare: sf. sec. XIX; Provenienţa: Băicoi, jud. Prahova, Doru Gheorghe Fărcuş;

Fier de călcat, inv. 4750

Se compune din: corp, capac cu gură de evacuare a gazelor arse tip horn, mâner din lemn, cu elemente metalice de prindere şi închizător tip manetă. În interiorul corpului fierul prezintă un element metalic cu cinci orificii. Pe spatele corpului fierul prezintă un orificiu cu dispozitiv de obturare turnat. Pe el este reprezentat un bust de femeie în relief; Dimensiuni: L-24cm, l-12cm, H-23cm; Datare: sf. sec. XIX; Provenienţa: Băicoi, jud. Prahova, Coman Ion;

fig. 15 *Mary Florence Potts, inventatoarea fierului de călcat cu două capete ascuțite, în anul 1870*

Călcatul acasă al țesăturilor tradiționale cu fiare de călcat cu cărbuni era un mare chin pentru călcătoreasă. Fierul trebuia păstrat mereu curat, lustruit şi uns uşor pentru a evita ruginirea. Ceara de albine împiedica lipirea fiarelor de pânza scrobită (apretată). Experiența în călcat ajuta la deciderea începerii operațiunii de călcat când fierul de călcat era destul de cald, dar nu atât de fierbinte cât ar putea arde cârpa. Era cunoscut un test prin care se scuipa salivă pe metalul fierbinte, sau se ducea fierul încălzit aproape de obraz pentru a se testa temperatura sa.

Se observă la fiarele cu cărbuni un capac şi găuri de aer pentru a permite cărbunelui să se mențină mocnit. Acestea au fost numite uneori cutii de călcat, fiare de călcat sau casetă de cărbune. Timp de câteva secole, fiarele de călcat cu cărbune au fost folosite în multe țări. Fiarele de călcat cu cărbune sunt în prezent foarte atractive pentru mulți colecționari. La sfârşitul secolului al XIX-lea, fiarele au fost concepute mult mai complicate, cu baze reversibile, jeturi de gaze şi cu rezervoare de alcool.

În 1882, în S.U.A., se inventează primul fier de călcat electric. Până la 1900, în S.U.A. existau fiare de călcat electrice. Principiile de bază ale călcatului electric nu diferă mult de fiarele cu cărbuni (vezi fig. 16, 17, 18, cu câteva din reclamele vremii referitoare la fiarele de călcat electrice).

fig. 16

fig. 17

Procesul de finisare după spălare cu fiare de călcat încălzite pe sobe fabricate special pentru acest scop se intensifică încă din secolul al XIX-lea, iar apariţia fiarelor de călcat electrice a dus la apariţia aşa-numitelor ateliere de călcat organizate. Moda a determinat, la un moment dat, folosirea apretului la spălarea ţesăturilor, iar la călcat ţesăturile deveneau aspre, dar netede ca o coală de hârtie. Ele aveau un aspect deosebit, mai ales că la lenjeriile de uz casnic se păstrau acele linii de pliere şi presare obţinute la presa cu şurub vertical.

Hot
Medium
Low
Better than THREE irons!
WAAGE ELECTRIC COMPANY
WAAGE Electrical heating devices of Quality

Pe drumul uşurării muncii de netezire a rufelor după spălare au fost inventate o serie de sisteme de presare portabile, cum ar fi pietrele, plăcile de lemn, ciupercile de sticlă, cutiile cu mâner de acţionare, precum şi prese cu şurub şi sisteme cu roţi şi cilindri de stoarcere, cu rol de netezire a ţesăturilor.

Conform dicţionarului, un fier de călcat este o unealtă folosită la netezirea materialelor textile, care în timp s-a transformat într-o adevărată maşină. Operaţia de netezire sau călcare a materialelor textile, fie ele ţesături brute sau articole confecţionate, are rolul de a desface legăturile dintre moleculele fibrelor. Fibrele sunt îndreptate prin două sisteme:

1. datorită forţei de greutate prin apăsare pe material;
2. prin sisteme ce conţin cilindri cu sensuri de rotaţie opuse. Pentru satisfacerea necesităţii de netezire a materialelor textile oamenii au folosit unelte confecţionate din materiale diverse, ca, la un moment dat, să se ajungă la concepţia unor maşini de finisat ţesăturile prin presare.

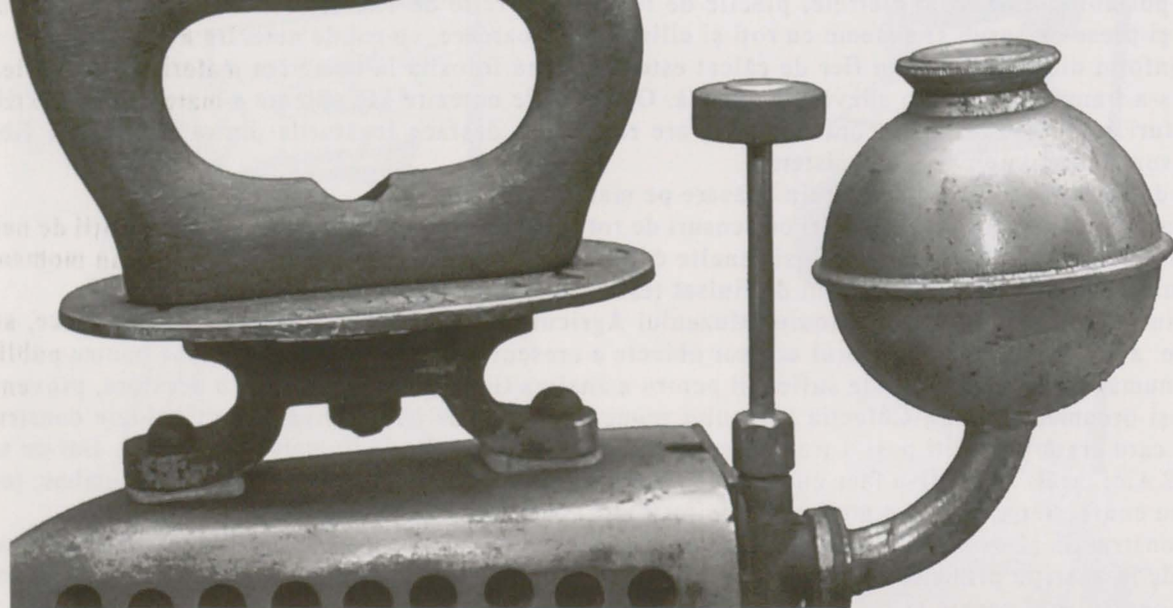
Primele înregistrări în patrimoniul Muzeului Agriculturii, la categoria fiare de călcat antice, au fost făcute în anul 1993. Astăzi numărul acestor obiecte a crescut şi muzeul le poate expune pentru public. Nu este un număr prea mare, dar este suficient pentru a analiza tipologia constructivă a acestora, provenienţa, datarea şi ornamentaţia lor. Colecţia muzeului reuneşte maşini de călcat diverse, o tipologie constructivă variată, care arată prin câţi paşi a trecut omenirea în acest domeniu de finisare a textilelor. Dar ce textile finisăm? Aici iarăşi avem de-a face cu articole diverse, precum ţesături de lână, mătase sau bumbac, ţesături brute sau confecţionate într-un atelier de croitorie ori cumpărate din comerţ.

Construcţia şi evoluţia maşinii de călcat de la unealtă la maşină este foarte interesantă. De reţinut este că de la apariţia primelor unelte de călcat până la maşinile de călcat din ziua de astăzi, cu termostat şi cu abur pentru uzul casnic şi industrial, până la presele industriale de călcat, a fost o cale lungă cu mii şi mii de idei constructive, idei materializate în brevete de construcţie şi producerea acestora pe scară largă pentru populaţie.

Catalogul evidenţiază tipologia constructivă a fierului de călcat, după cum urmează:

I Cu închizător tip „butoiaş” (inv.: 2469, 2519, 2687, 4192, 4196, 4197, 4198, F 120, F 121)
II Cu închizător tip „cocoş” (inv.: 743, 1362, 1364, 2681, 4455)
III Cu închizător tip „manetă” (inv.: 2272, 2349, 4454, 4456)
IV Cu închizător tip „cap de leu” (inv.: 744, 4199)
V Cu închizător simplu (inv.: 4202, 2951, 4201)

VI Cu capac pe spate (inv.: 2249, 4200, 4188, 4595)
VII Fără închizător (inv.: 4193, 1272, 3013, 4353, 3012)
VIII Cu mâner detaşabil (inv.: 3014, 4297)
IX Cu rezervor de alcool (inv.: 4189, 4191)
X Cu „horn" (inv.: 1269, 4457, 4449, 4750)

Referitor la provenienţă, toate fiarele de călcat au fost colectate din România. Producătorul fiecărui fier în parte este, totuşi, unul mai puţin cunoscut. Unele fiare sunt produse în România, de exemplu fiarele cu închizător tip „butoiaş", fabricate în Fabrica Jiul. Celelalte au fost importate şi comercializate în magazine din România. Sunt indicii pe unele fiare ca fiind fabricate în Germania (vezi inv. 4457). Doar la câteva dintre ele a fost identificat producătorul, restul fiind necunoscute, provenind din comerţ, fără alt indiciu, decât acela al numărului înscris deseori pe capac, pe interiorul sau exteriorul acestuia. Numerele despre care amintim sunt: 1, 3, 4, 5, 6, 8, 8/9, 9, 12 şi ele apar doar pe fiarele care au corp gen cutie cu capac şi închizător, ori cutie închisă cu capac pe spate. Numerele evidenţiază mărimea fierului; de exemplu, numărul 1 apare pe un fier miniatural, numerele de la 3-6 apar pe fiare de dimensiuni normale, iar numerele 8-12 sunt destinate materialelor subţiri şi fine, gen mătase. Pentru finisat/călcat postavuri fiarele au o greutate mult mai mare decât cele enumerate, au mânerele învelite cu material textil sau se foloseau fiarele cu „horn". Datarea este, de asemenea, incertă la anumite exemplare. Cele mai vechi fiare din colecţie sunt: cel cu număr de inv. 3013, realizat într-un atelier meşteşugăresc de fierărie şi cel cu nr. de inv. 4457, inscripţionat cu sigla producătorului şi anul de fabricaţie 1860. Dar la fel de vechi pot fi toate fiarele cu „horn", urmate de cele cu închizător tip „cocoş".

De remarcat la fiarele de călcat de pe teritoriul ţării noastre rămâne, totuşi, tipologia constructivă, evoluţia tehnică şi numărul mare de astfel de produse destinate finisării articolelor textile după spălare. În principal, fierul de călcat este un instrument de lucru folosit la netezirea rufăriei spălate. El este de fapt o cutie, o cutie cu greutate încălzită, cu mâner de acţionare fix sau detaşabil, sau mai nou un ansamblu corp-mâner cu rezervor de alcool care încălzeşte corpul. Apariţia fierului electric, scuteşte mult încălzirea corpului la o sursă de căldură gen sobă sau cărbuni încinşi, încălzirea lui fiind o sursă de electricitate.

De reținut pentru colecția muzeului este ornamentația fierului de călcat. Ornamentele identificate sunt obținute în general prin turnare, ele având forme geometrice spațiale (sector sferic sau „butoiaș”, sferă, manetă cilindrică sau tronconică), forme fitomorfe spațiale (frunze, flori), forme zoomorfe spațiale („cocoș”, „cap de leu”, doi delfini față în față) sau antropomorfe spațiale (bust femeie, doi ochi). De asemenea, înscrisurile (cifre, litere, texte, sigle) ștanțate sau turnate, evidențiate în general pe capac sau suportul mânerului, sunt ornamente cu indicii tehnice de fabricație. Așa cum arată harta (vezi fig. 19), zonele de cercetare ale muzeului se rezumă mai mult la centrul și sudul țării, celelalte zone urmând a fi explorate ulterior.

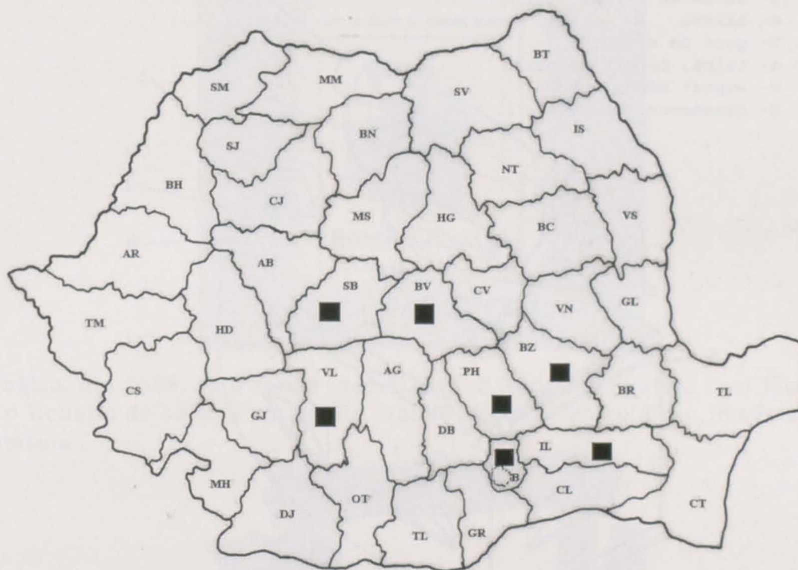
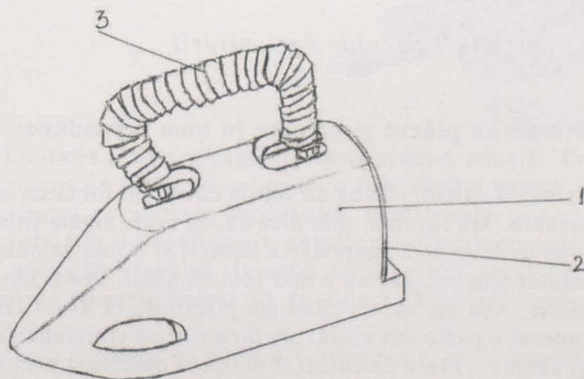

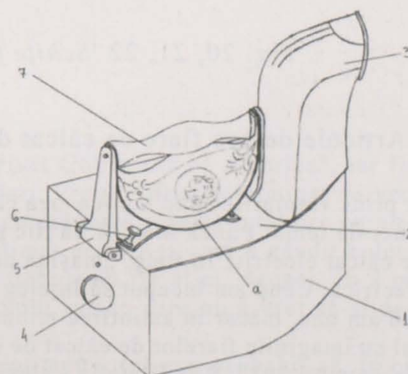
Fig. 19 *Cercetări și achiziții de fiare de călcat ale muzeului în perioada 1993-2012*

FIER DE CĂLCAT inv. 833

LEGENDA
1- corpul
2- capacul
3- mânerul

FIER DE CĂLCAT inv. 1269

LEGENDA:
1- cutia pentru jar
2- capac
3- gură de aerisire superioară
4- gură de aerisire inferioară
5- balama
6- închizător
7- mâner

FIER DE CÃLCAT inv. 2030

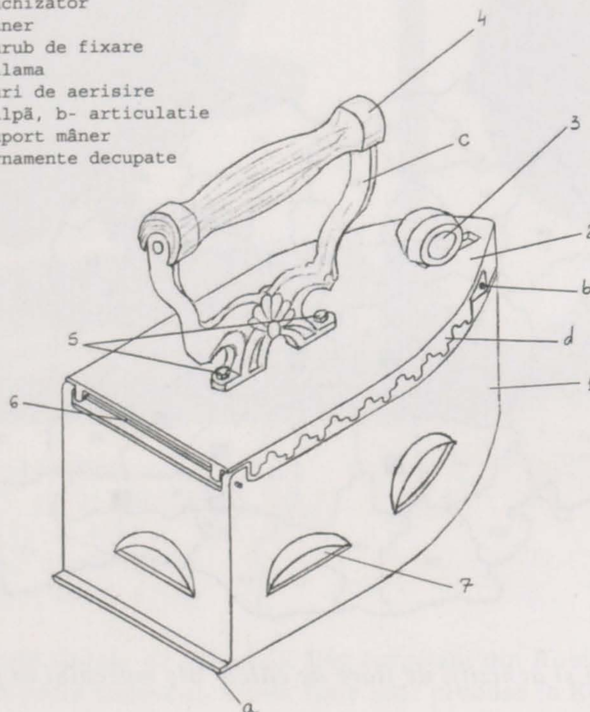

fig. 22

Fig. 20, 21, 22 *Schițe fiare de călcat din colecția Muzeului Agriculturii*

Articole despre fiare de călcat din presa scrisă care ne-au plăcut şi pe care le vom reproduce:

«Am prins vremurile când bunica mea călca hainele cu „maşina de călcat". Avea un fel de cutie din fontă cu capac şi un mâner de lemn. Punea în el jă¬ra¬tic şi netezea frumos hainele. Mă fascina, mai ales că, la oraş, mama folosea un fier de călcat electric. În timp, „maşina de călcat" a dispărut pe undeva prin gospodăria bunicii şi a fost înlocuită, cu una electrică. Când am început să înţeleg unele lucruri, am căutat maşina, dar nu a mai fost de găsit. Mulţi ani mi-am dorit să am una, măcar în amintirea minunării mele din copilărie. Aşa că, atunci când am primit de la Romfilatelia e-mail-ul cu imaginile fiarelor de călcat de colecţie, mi-am recuperat o parte din vrajă. „Pentru o nouă emisiune de mărci poştale a anului 2012, Romfilatelia a ales o tematică inedită şi anume – Fiare de călcat. Folosit la netezirea prin apăsare a ma¬terialelor textile, fierul de călcat, ca orice unealtă, a avut o continuă transfor¬mare- de la vasele metalice umplute cu mangal folosite în China, în secolul I d.Hr., până la primele îmbunătăţiri remarcabile ale fierului de călcat aduse de Mary Florence Potts, din Statele Unite ale Americii, în 1870, care realizează fierul cu margini ro¬tunjite la ambele capete, permiţând astfel călcarea în ambele direcţii".

În Europa, din secolul al XVII-lea, se foloseau plăci din fontă (triunghiulare şi cu mâner) încălzite, mai târziu au apărut cele care se umpleau cu mangal; un alt model era acela în care se foloseau bucăţi de metal încinse. În 1882, Henry W. Seely inventează fierul de călcat electric, iar în 1920 apare fierul de călcat electric cu termostat. Emisiunea de mărci poştale introdusă în circulaţie – Fiare de călcat (I) – Colecţii româneşti – este compusă din cinci timbre şi o coliţă dantelată, ilustrând fiare de călcat din: Franţa, Germania şi SUA din secolul al XIX-lea şi din Anglia şi România din secolul al XX-lea. Partea a doua a colecţiei va fi lansată în toamnă.» (http://www.jurnalul.ro/special/fiare-de-calcat-de-colectie-605208.htm)

«Un fier de călcat din 1888, cu o formă inedită, având turnată miniatura unei locomotive sub mânerul de lemn, a fost cumpărat la o licitaţie de obiecte antice din Statele Unite de un cetăţean român care intenţionează să-l doneze unui muzeu din Romania.

Licitaţia a fost organizată la convenţia anuală "Pressing Iron and Trivet Collectors of America", iar fierul de călcat râvnit de mulţi colecţionari a fost vândut pentru suma de 15.000 dolari. Preţul a fost determinat de vechimea, starea, marca şi raritatea produsului. Pentru colecţionari este ca o poveste de dragoste această întâlnire cu un fier de călcat rufe atât de neobişnuit, surprinzător şi interesant, consemnează newtimes.com. Aşa cum a gândit colecţionara care a găsit, în Alabama, în urmă cu zece ani, acest obiect şi şi-a spus că trebuie să fie al ei. Atunci, ea a plătit pe obiectul de colecţie numai 35 de dolari. După zece ani a ajuns în mâinile unui român care nu a vrut să-şi dezvăluie identitatea.

Cu o greutate de circa 4,5 kilograme, cu o lungime de peste 20 de centimetri, cel mai probabil că, în original, fierul de călcat a fost vopsit cu vopsea neagră şi pe alocuri aurit. Drept combustibil, folosea alcool. Cercetările au dovedit că fierul de călcat este marcat 1888 şi patentat în 1889 sub numele "EB Crosby". A fost cunoscută existenţa a cel puţin două modele de acest tip. Noul proprietar a declarat că intenţionează să aducă obiectul proaspăt achiziţionat în România şi să-l doneze unui muzeu.

Antichitățile din SUA au istorie. Pentru americani, colecționarea de obiecte vechi de uz casnic este nu numai un hobby, ci o adevărată industrie de entertainment. Se organizează periodic licitații ca la carte, doritorii care vor să se înscrie fiind nevoiți să plătească o taxă de participare, sunt muzee și colecții publice, sunt cataloage și istorii consemnate despre fiecare obiect. Dacă la noi se găsește aproape în fiecare restaurant același model de fier de călcat, pe teritoriul SUA, la final de secol al XIX-lea și început de secol al XX-lea, imaginația a fost înfloritoare și lăsată să producă obiecte de uz casnic nu numai utile și revoluționare, dar și de o frumusețe care să gâdile orgoliul designerului și să bucure orice gospodină.

În cazul de față, modelul de locomotivă adoptat pentru fierul de călcat "EB Crosby" pare a fi inspirat chiar din clasicul model al "trenului cu bani", atât de cunoscut din filmele cu cowboy. Fanii chiar au cerut detalii de la specialiști înainte de organizarea licitației, pentru a afla cât de valoros sau unic este acest model de fier de calcat.

S-a confirmat astfel că se cunosc numai două exemplare și că este modelul unei locomotive cu abur. Exemplarul licitat a fost estimat, în vara trecută, la o valoare de circa 10.000 dolari, și s-a remarcat vopseaua originală, aproape intactă, ceea ce a dus la concluzia că fie a fost greu de folosit ca obiect de uz casnic, fie a fost păstrat de la bun început ca un obiect de artă. Din păcate, nu se cunosc foarte multe date despre producătorul ștanțat pe obiect, ceea ce, desigur, a dus la concluzia că modelul nu a fost practic și s-a renunțat la producerea lui în serie, fapt care l-a facut astăzi mult mai valoros. Brevetul a fost descoperit, iar desenul de pe el difera foarte mult de produsul finit, modificările încercând probabil să facă din fierul de călcat ceva mai accesibil. Mânerul de lemn, care arată extraordinar în desen, imitând fumul scos de locomotivă, a fost simplificat în favoarea comodității utilizatorului și fară riscul de a-i provoca bătături.

Experții au descoperit cum se numește femeia care a cumpărat în urmă cu zece ani fierul de călcat din Alabama. Este vorba despre Marilyn Detwiler, care l-a achiziționat împreună cu mama ei, într-o sesiune obișnuită de cumpărături. Ca o glumă, fosta proprietară a fierului de călcat spune că a lăsat locul gol pe șemineu, unde își avea expusă mica comoară, loc gata pregătit pentru viitoarea descoperire. Baftă! Marilyn mai spune că ar fi fost foarte dificil să calce cu un fier de călcat de peste 4 kilograme, aproape 5, cu tot cu combustibil, și că pentru asta ar fi trebuit să aibă bicepsii la fel ca cei ai lui Popeye.

Experții le-au recomandat colecționarilor să urmărească înainte cu două zile de licitație interesul acordat pe site-ul organizatorilor acestui obiect, interes care le-ar fi putut sugera dacă depășește sau nu valoarea estimată de ei.» (România Liberă /09.01.2010)

Bibliografie:

-fig. 1-9, 14, 15, 18 documentare i-net 18.02.2012 (http://www.oldandinteresting.com/.);
-Roxana Vetu, Unelte, mașini și instalații textile și de pielărie. Colecția Muzeului Național al Agriculturii / Catalog - Muzeul Național al Agriculturii, Bibliotheca Romaniae Historiae Agriculturae, Seria Patrimoniu, Slobozia, 2003;
-http://www.jurnalul.ro/special/fiare-de-calcat-de-colectie-605208.htm;
- România Liberă /09.01.2010
- coperta 1, 2: http://www.oldandinteresting.com/.

Muzeograf, ing. Fănica GHERGHE,
Muzeul Agriculturii
Slobozia, jud. Ialomița

MUZEUL AGRICULTURII SLOBOZIA

920031, Slobozia, B-dul Matei Basarab nr. 10, Jud. Ialomița, Tel./Fax: 0243-231991, www.muzeulagriculturii.ro, e-mail: mna_slobozia@yahoo.com, muzeografimna@yahoo.com

PROGRAM DE VIZITARE:

marți-vineri: 9,00-17,00
sâmbătă-duminică: 8,00-16,00
luni: închis